

MEZAR YERİ KULLANIM HAKKI*

The Right to use a Cemetery Plot

İlyas SAĞLAM*

ÖZ

Mezarlıklar, kamu malı niteliğini haiz ve bu nedenle devredilmesi mümkün olmayan yerlerdir. Ancak Belediye Mezarlıkları Nizamnamesi m. 20 uyarınca, umumi mezarlıklardan birinci ve ikinci sınıf mezarların kullanım hakkı devredilebilmektedir. Mezar yeri kullanım hakkı, ilgili belediye tarafından belirlenen bir bedel karşılığında, mevzuatın öngördüğü sınırlar çerçevesinde, hakka konu mezar yerini kullanma yetkisi veren sui generis bir kullanma hakkı niteliğindedir. Bu hak, bir mülkiyet hakkı niteliğinde olmadığı gibi bir tür isimsiz (atipik) irtifak hakkı niteliğinde de değildir. Hak sahibinin mezar yeri kullanım hakkını bir başkasına devretmek istemesi durumunda hakkın devrine ilişkin sözleşme, hakkı tesis eden belediye mevzuatında öngörülen bir geçerlilik şekli olmadığı takdirde, herhangi bir geçerlilik şekline tâbi değildir. Özellikle taşınmaz mülkiyetinin devri için kabul edilen resmî şekil şartı, bu hakkın devrini konu edinen sözleşmeler açısından aranmaz. Ayrıca bu hak, sadece ilgili belediye mevzuatında devri mümkün kılınan kişilere devredilebilir.

Anahtar Kelimeler: Mezarlık, Kullanım Hakkı, Sui Generis Hak, Mülkiyet Hakkı, İrtifak Hakkı.

ABSTRACT

Cemeteries are places that are public domain and therefore cannot be transferred. However, in accordance with Art. 20 of the Municipal Cemeteries Regulation, the right to use first and second class graves in public cemeteries can be transferred. The right to use a cemetery plot is a sui generis right of use that authorizes the use of the cemetery plot subject to the right, within the limits stipulated by the legislation, for a price determined by the relevant municipality. This right is not in the nature of a property right, nor is it in the nature of a kind of atypical easement. In the event that the right holder wishes to transfer the right to use a cemetery plot burial place to someone else, the contract for the transfer of the right is not subject to any form of validity, unless there is a form of validity stipulated in the municipal legislation establishing the right. In particular, the requirement of the official form adopted for the transfer of immovable property is not required in terms of contracts that deal

* **Gönderi:** 10.06.2025 - **Kabul:** 12.09.2025 | **Received:** 10.06.2025 - **Accepted:** 12.09.2025.

* Öğr. Gör. Dr., Antalya Bilim Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, Antalya,Türkiye ✉ ilyas.saglam@antalya.edu.tr • ORCID 0000-0003-1635-0008.

Atıf Şekli / Cite As: SAĞLAM, İlyas (2025). Mezar Yeri Kullanım Hakkı. ÇÜHAD, (8), 115-135.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

with the transfer of this right. In addition, this right can only be transferred to persons whose transfer is made possible by the relevant municipal legislation.

Keywords: Cemetery, Right of Usage, Sui Generis Right, Property Right, Right of Easement.

GİRİŞ

Mezarlık, dini, kültürel, mimari vb. birçok yönü olmakla birlikte hiç şüphesiz hukuki yönü olan da bir kavramdır. Bu kavram hem mevzuatta hem de yargı kararlarında tanımlanmıştır. Nitekim Orman Kadastro ve 2/B Uygulama Yönetmeliği'nde¹ mezarlık “*Köy, kasaba ve şehir halkının ölülerini defnettiği yer*” (m. 14/1-h); Yargıtay tarafından ise “*ölülerin gömülmesine terk ve tahsis edilen yer*”² şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla mezarlıklar, ölülerin defnedilmesi amacıyla ayrılmış olan alanları ifade etmektedir³. Mezarlıklar haricinde herhangi bir yere ölü defnedilmesi hukuken, kural olarak, mümkün değildir. Nitekim 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıha Kanunu (UHK)⁴ m. 211 gereğince, mezarlıklar haricinde bir yere ölü defnedilmesini yasaklanmıştır. Ancak aynı hükümde Cumhurbaşkanı kararıyla olağanüstü durumlarda ve herhangi bir sağlık sakıncasının bulunmaması şartıyla mezarlıklardan başka bir yere de ölü defnedilmesine izin verileceği kabul edilmek suretiyle bu yasağa istisna getirildiğini belirtmek gerekir.

Mezar, “*ölünün gömülü olduğu yer*” anlamına gelmektedir⁵. Bazı mezar yerleri üzerinde mevzuatın öngördüğü sınırlar çerçevesinde kullanım hakkı elde edilebilmektedir. Nitekim ilgili belediye belirli bir bedel karşılığında kullanım hakkı tesis edebilmektedir. Mezar yeri kullanım hakkı olarak isimlendirilen bu hak, belediye tarafından belirlenen bir bedel karşılığında, mevzuatın öngördüğü sınırlar çerçevesinde, hakka konu mezar yerini kullanma yetkisi veren hem özel hukuk hem de kamu hukuku boyutu bulunan sui generis bir hak olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada mezar yeri kullanım hakkının öncelikle hukuki dayanağı tespit edilecektir. Sonrasında ise sırasıyla hakkın içeriği ve kapsamı, konusu, sahibi, hukuki niteliği ve devri ele alınacaktır.

I. HAKKIN HUKUKİ DAYANAĞI

Belediye Mezarlıkları Nizamnamesi (BMN)⁶ m. 1 gereğince, “*vakfa ait tapulu tapusuz umumi mezarlıkların*” ve “*metruk ve sahipsiz mezarlıkların*” mülkiyeti belediyelere intikal etmiştir. 3998 sayılı Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun (MKHK)⁷ m. 1 ve Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze

¹ RG, T. 20.11.2012, S. 28473.

² Y. 8. HD, T. 12.05.1994, E. 1993/4823, K. 1994/6756: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

³ GÜLER, ÇOBANOĞLU, s. 11.

⁴ RG, T. 06.05.1930, S. 1489.

⁵ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 19.05.2025).

⁶ RG, T. 09.08.1931, S. 1868.

⁷ RG, T. 13.06.1994, S. 21959.

Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik⁸ m. 8/1 uyarınca da “*umumi mezarlıklar*” üzerinde mülkiyet hakkı sahibi, belediyenin mevcut olduğu yerlerde belediyeler, köylerdeyse köy tüzel kişiliğidir.

Umumi mezarlıklar, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf mezarlar olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır (BMN m. 20). Belediye ve köy tüzel kişileri tarafından umumi mezarlıkların satılması mümkün değildir (MKHK m. 1 ve Yönetmelik m. 8/1). Dolayısıyla bu tür mezarlıklar üzerinde, herhangi bir gerçek kişi ya da özel hukuk tüzel kişisi mülkiyet hakkına sahip olamaz.

UHK’de, mezarlıkların genişliğinin uygun olması durumunda, uygun bir yerin ayrılarak talep edenlere aile mezarlığı olarak satılabilmesi mümkün olduğunu kabul etmiştir (m. 223). Ancak ilgili hükümde geçen “...*aile mezarlığı olarak satılması caizdir*” ifadesine, bu yerlerin satış sözleşmesine konu olabileceği ve bu sözleşmenin bir gereği olarak mülkiyetlerinin devredilebileceği anlamı yüklenmemelidir. Zira mezarlıklar, kamu malı sayılmaktadır⁹. Kamu mallarının devir ve ferağ edilmesi mümkün değildir¹⁰. Öyle ki bir kamu malının devir ve ferağ edilememesi için ayrıca bir kanun hükmüne de ihtiyaç bulunmamaktadır¹¹. Bununla birlikte aile mezarları, umumi mezarlar içindeki birinci sınıf mezarlardır (BMN m. 20/1-A) ve umumi mezarların satılamayacağı açıkça düzenleme altına da alınmıştır¹². Umumi mezarların satılamayacağına dair MKHK m. 1 ve Yönetmelik m. 8/1, emredici hükümlerdir. Bu hükümlere rağmen bu yerlerin satış sözleşmesine konu olması durumunda, söz konusu sözleşme kesin hükümsüz olduğu kabul edilmektedir. Nitekim 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)¹³ m. 27/1 gereği “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür*”¹⁴.

Kanaatimizce umumi mezarlığın satışını konu edinen bir sözleşmenin kesin hükümsüzlüğü, konusunun imkânsız olmasından kaynaklanmaktadır. Zira özel mülkiyete konu teşkil edemeyecek bir kamu malının satışı durumunda hukuki imkânsızlık söz konusudur¹⁵. Nitekim devir ve ferağ, bir malın mülkiyetinin bir başkasına temlik anlamı taşımakta olup mülkiyete konu olamayacak mallar açısından devir ve ferağdan söz edilemez¹⁶. Öyle ki devir ve ferağ yasağı, kamu mallarının özel mülkiyete konu olamayacağına dair ilkenin bir neticesidir¹⁷. Gerçekten, devletin hüküm ve tasarrufundaki kamu mallarının üzerinde özel mülkiyet kurulması mümkün değildir¹⁸.

⁸ RG, T. 19.01.2010, S. 27467. Makalenin devamında “*Yönetmelik*” olarak ifade edilmektedir.

⁹ Y. 8. HD, T. 12.05.1994, E. 1993/4823, K. 1994/6756: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

¹⁰ AYDINLI, s. 38; SAPANOĞLU, s. 111; GİRİTLİ, BİLGİN, AKGÜNER, BERK, s. 981.

¹¹ AYDINLI, s. 39.

¹² Bkz. MKHK m. 1 ve Yönetmelik m. 8/1.

¹³ RG, T. 04.02.2011, S. 27836.

¹⁴ TOKAT, s. 183.

¹⁵ OĞUZMAN, ÖZ, s. 92.

¹⁶ AYDINLI, s. 39.

¹⁷ AYDINLI, s. 38.

¹⁸ SAPANOĞLU, s. 59.

Umumi mezarlıklar her ne kadar satılamıyor (MKHK m. 1 ve Yönetmelik m. 8/1) olsa da BMN m. 20 gereğince birinci ve ikinci sınıf mezarlar, bedel karşılığında daimî surette temin edilebilmektedir. Bu nedenle söz konusu mezarlıkların kullanım hakkının devri mümkündür. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK) da BMN m. 1 ve m. 20’den hareketle “... belediyelerin, uygun bir bedel karşılığında mülkiyeti kendilerinde kalmak üzere, bunların kullanım hakkını devredebileceği açıkça anlaşılmaktadır.”¹⁹ sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla birinci ve ikinci sınıf mezarlarda belediyenin öngördüğü bedelin ödenmesi durumunda ilgili mevzuat sınırları içinde kullanım hakkı elde edilebilir. Bu doğrultuda çeşitli belediyelerin ilgili yönetmeliklerinde geçen mezar yeri satışına ilişkin hükümleri de mezar yerlerinin mülkiyetinin devrine imkân tanıyan düzenlemeler olarak değerlendirmemek gerekir. Örneğin, Antalya Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik²⁰ m. 52’de “*mezar satışları*” başlığı altında “*ölüm halinde veya öncesinde yapılan mezar yeri satışları*” düzenleme altına alınmıştır. Her ne kadar hükümde, satıştan bahsedilmekte olsa da bunun mezar yerinin mülkiyetinin devrini amaçlayan bir satış değil mezar yerinin kullanım hakkının satışı olduğunun kabul edilmesi gerekir. Nitekim yukarıda da izah edildiği üzere mezarlıkların mülkiyetinin devri mümkün değildir.

II. HAKKIN KONUSU

BMN m. 20 dikkate alındığında idare tarafından kullanım hakkı devredilebilen ve dolayısıyla kullanım hakkının konusunu oluşturan mezarlar, umumi mezarlıklar kapsamındaki birinci ve ikinci sınıf mezarlardır.

Umumi mezarlıklar, kamu malı niteliğini haizdir²¹. Yargıtay’ın daha önce de değindiğimiz bir kararında, mezarlıkların kamu malı sayıldığını açıkça ifade edilmiştir²². Kamu malları öğretideki bir tanıma göre, “*kamu tüzel kişilerinin kamu yararına tahsis edilmiş olan mallarıdır.*”²³ YHGK’ ye göre “*En genel anlamıyla kamu malları, Devletin veya kamu tüzel kişiliğine sahip idarelerin, kamu hizmetlerini ifa ederken kullandıkları ve yararlandıkları mallardır.*”²⁴ Anayasa Mahkemesi de kamu malını “*Doğal nitelikleri gereği herkesin ortak yararlanmasına açık olan sahihsiz mallar ile kamu tüzel kişileri tarafından herkesin ya da halkın bir kısmının yararlanmasına ayrılan orta malları ve kamu hizmeti niteliğindeki etkinliklerin konusu ve aracı olan mallar...*”²⁵ olarak tanımlamıştır.

¹⁹ YHGK, T. 23.01.2002, E. 2002/11-2, K. 2002/18: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025); YHGK, T. 12.10.2009, E. 2009/354, K. 2009/434: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 05.05.2025).

²⁰ https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Birimler_Mevzuat%2FMezar%C4%B1klar_%C5%9Eube_M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC_%C3%87UEH_14042017.pdf (E. T. 05.05.2025).

²¹ TOKAT, s. 170.

²² Y. 8. HD, T. 12.05.1994, E. 1993/4823, K. 1994/6756: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

²³ GÖZLER, KAPLAN, s. 615; GÖZLER, s. 847.

²⁴ YHGK, T. 03.12.2008, E. 2008/717, K. 2008/722: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E. T. 13.05.2025).

²⁵ Anayasa Mahkemesi, T. 31.01.1997, E. 1996/66, K. 1997/7: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1997-7-nrm.pdf> (E. T. 01.05.2025).

Umumi mezarlıklar faal mezarlıklar kapsamındadır²⁶. Nitekim mezarlıklar cenaze defnedilip defnedilmemesine göre faal mezarlıklar ve metruk mezarlıklar olarak ikiye ayrılmaktadır²⁷. Metruk mezarlıklar, artık ölü defnedilmeyen mezarlıklardır²⁸. Bir görüşe göre, fiilen defin yapılmıyor olması umumi mezarlıkların kamu malı niteliğinde herhangi bir değişikliğe neden olmaz ve her ne kadar fiilen kullanılmamasından dolayı metruk mezarlık hâlini alsa da açık bir tahsisten çıkarma kararı bulunmadığı sürece metruk mezarlıklar da kamu malı niteliğini korurlar²⁹. Diğer bir görüşe göre ise metruk mezarlıklar, kamu malı niteliğini haiz olan mezarlıklar değildir. Nitekim bu mezarlıkların, kamu malı niteliği ortadan kalkmıştır. Zira bu tür mezarlıklara, defin yapılması söz konusu değildir³⁰. Kanaatimizce ilk görüşte belirtildiği üzere defin yapılamaması tek başına mezarlıkların kamu malı niteliğini ortadan kaldırmaz. Zira mezarlıklar tabii (doğal)-suni (yapay) kamu malları ayırımında suni kamu mallar içerisinde yer almaktadır³¹. Suni kamu malları da kamu malı niteliğini tahsisle kazanırlar ve bu niteliği kaybetmeleri de ancak tahsisin kaldırılmasıyla mümkündür³². Bu nedenle cenaze defnedilmemek suretiyle fiilen kullanılmıyor olması bir mezarlığın kamu malı niteliğini ortadan kaldırmamalıdır.

İdarenin sahip olduğu mallar, kamu malları³³ ve özel mallar³⁴ şeklinde ikiye ayrılabilir³⁵. Kamu malları da kullanılışları/yararlanma ve tahsisleri yönünden hizmet malları, orta malları ve sahipsiz mallar olmak üzere üçe ayrılmaktadır³⁶. Bir görüş, haklı olarak, mezarlıkların bu ayırmada orta malları içinde yer aldığı kanaatindedir³⁷. Nitekim orta malları, herkesin veya halkın bir kısmının doğrudan doğruya kullanımına ya da faydalanmasına özgülenmiş kamu mallarıdır³⁸. Mezarlıklar da doğrudan doğruya kamunun kullanımına özgülenmiş olan yerlerdir³⁹. Orta malları üzerinde kamunun bir çeşit irtifak hakkının var olduğu kabul edilmektedir⁴⁰. Bu mallar, yararlanma hakkına sahip olanlar yönünden, herkesin yararlandığı ve halkın bir kısmının yararlandığı orta malları olmak üzere ikiye

²⁶ TOKAT, s. 163.

²⁷ AYDINLI, s. 134.

²⁸ ŞİMŞEK, Kamu Malları Teorisi, s. 268.

²⁹ TOKAT, s. 170-171.

³⁰ ŞİMŞEK, Kamu Malları Teorisi, s. 268.

³¹ AKYILMAZ, SEZGİNER, KAYA, s. 655

³² AKYILMAZ, SEZGİNER, KAYA, s. 657.

³³ “Kamu malları kavramına devletin sadece kamu hukukuna tabi malları (hizmet malları, orta malları ve sahipsiz mallar) girmektedir. Diğer bir ifade ile devletin özel mülkiyetine giren malları bu kapsamda yer almamaktadırlar.” (SÖYLER, Devlet Malları, s. 13).

³⁴ Bu mallar, kural olarak özel hukuk hükümlerine tâbi mallar olup bunlardan kaynaklanan uyuşmazlıklar adli yargının görev alanına girmektedir (KAMAN, s. 499; E. E. ATAY, s. 912-913 dipnot 4).

³⁵ KAPLAN, s. 188; AVCI, YAVUZDOĞAN, s. 12. Ayrıca bkz. SÖYLER, Kamu Malları, s. 59-61; SÖYLER, Devlet Malları, s. 37-62; ŞİMŞEK, Mülkiyet Hukuku, s. 95-96. “Ülkemizde doktrin ve içtihat, devletin sahip olduğu malların, kamu malları ve devletin özel mülkiyetindeki mallar olmak üzere ikili bir tasnife tâbi tutulmasında genellikle birleşmektedir.” YHGK, T. 29.03.2024, E. 2021/465, K. 2023/269: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 21.08.2025).

³⁶ KAMAN, s. 494; AKYILMAZ, SEZGİNER, KAYA, s. 652; AYDINLI, s. 65.

³⁷ Bkz. TAN, BAYAZIT, s. 570; ARSLAN, s. 63; AVCI, YAVUZDOĞAN, s. 15; KAMAN, s. 494; GÖZÜBÜYÜK, TAN, s. 905; HATEMİ, SEROZAN, ARPACI, s. 53-54; C. ATAY, 26; ANTALYA, TOPUZ, s. 563 dipnot 28; AKÇAAL, s. 94.

³⁸ AVCI, YAVUZDOĞAN, s. 15; TAN, BAYAZIT s. 570; GÖZÜBÜYÜK, TAN, s. 905.

³⁹ AKÇAAL, s. 94.

⁴⁰ AYDINLI, s. 66 ve 99.

ayrılabilir⁴¹. Mezarlıklar da halkın bir kısmının yararlanmasına ayrılan orta malları kapsamdadır⁴².

Diğer bir görüşe göre ise mezarlıklar hizmet malı niteliğini haizdir⁴³. Öğretide bir malın kamu hizmeti malı olarak kabul edilebilmesi, söz konusu malın kamu hizmetine özgülenmesi ve aynı zamanda kamu hizmetinin ayrılmaz bir parçası hâlini almasına bağlanmaktadır⁴⁴. Mezarlıkların hizmet malı niteliğini taşıdığını ileri süren görüşe göre, mezarlıklara ilişkin mevzuat dikkate alındığında mezarlık kamu hizmetinden faydalanılabilmesi için idarenin bu hizmete ayıracağı bir taşınmaza ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca mezarlık yeri seçimi için ilgili mevzuatta özel bir idari usul öngörülmüştür ve idarenin mülkiyetinde yer alan mezarlıklar, bu alanda sunulmakta olan kamu hizmetinin asli bir unsuru olacak şekilde söz konusu hizmete özgülenmiştir⁴⁵.

3402 sayılı Kadastro Kanunu (KK)⁴⁶ m. 16/A’da da genel mezarlıklar, hizmet malları için sayılan örnekler içinde yer almaktadır. Gerçekten, bu hükümde birtakım orta mallarının hizmet malı olarak nitelendirildiği görülmektedir. Ayrıca söz konusu hükmün ifadesinin açık olduğu da söylenemez⁴⁷. Öğretide bir görüş tarafından m. 16/A’daki düzenleme hizmet malı tanımıyla örtüşmemekle birlikte söz konusu düzenlemeyle kastedilenin özel bir kanun ya da Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle belirli bir kamu tüzel kişiliğinin yetki alanına devredilmiş olan orta malları olduğu ileri sürülmüştür. KK m. 16/B’nin son cümlesinde “*yol, meydan, köprü gibi orta malları[ndan]*” bahsediliyor olmasının da bu görüşü doğruladığı belirtilmiştir⁴⁸.

Mezarlıkların hangi tür kamu malı olduğuna dair yukarıda açıklandığı üzere farklı görüşler olsa da mezarlıkların kamu malı olduğu hususunda herhangi bir tartışmanın olmadığı açıktır. Dolayısıyla mezar yeri kullanım hakkının konusunu, bir kamu malı oluşturmaktadır. Ancak bütün mezarların bu hakkın konusu olabileceği söylenemez. Zira kullanım hakkı devredilebilen mezarlıklar, umumi mezarlar kapsamındaki birinci ve ikinci sınıf mezarlardır (BMN m. 20/1-A ve B). Birinci sınıf mezarlar, belediye tarafından belirlenecek bir ücret karşılığında en çok 12 m² olacak şekilde sürekli şekilde temin edilen ve aile bireylerine intikal edebilen aile mezarlığını ifade etmektedir⁴⁹. Eğer ihtiyaç hâsıl olursa bir aileye bu mezarlıklardan birden fazla temin edilmesi de mümkündür (BMN m. 20/1-A). İkinci sınıf mezarlar

⁴¹ SAPANOĞLU, s. 76.

⁴² AVCI, YAVUZDOĞAN, s. 15; TAN, BAYAZIT, s. 570; GÖZÜBÜYÜK, TAN, s. 905.

⁴³ KAĞITCIOĞLU, s. 227.

⁴⁴ GİRİTLİ, BİLGİN, AKGÜNER, BERK, s. 973.

⁴⁵ KAĞITCIOĞLU, s. 227.

⁴⁶ RG, T. 09.07.1987, S. 19512.

⁴⁷ HATEMİ, SEROZAN, ARPACI, s. 404.

⁴⁸ SİRMEN, s. 19-20.

⁴⁹ GÜLER, ÇOBANOĞLU, s. 12.

ise belediye tarafından belirlenecek bir ücret karşılığında 4,5 m² olacak şekilde şahsa özgülenen mezarlardır⁵⁰.

Üçüncü sınıf mezarlar, birinci ve ikinci sınıf mezarlardan farklı olarak, ücretsizdir (BMN m. 20/1-C). Nitekim bu tür mezarlar, belediyeye bir ücret ödenmeden mezarlıktaki adacıklar içinde düzeni önceden belirlenmiş olan bir sıraya göre ölülerin gömüldüğü mezarları ifade etmektedir⁵¹. Ayrıca üçüncü sınıf mezarlara, BMN m. 22’de öngörülen şartların gerçekleşmesi durumunda yeniden cenaze defnedilmesi mümkündür. UHK m. 223’te de beş yıldan az olmamak üzere mezarın bulunduğu arazinin tabiatı dikkate alınarak belirlenecek bir zaman geçmediği takdirde ikinci ölünün defnedilmesine izin verilmeyeceği belirtilmektedir.

III. HAKKIN İÇERİĞİ VE KAPSAMI

Mezarlık kavramı, “ölü gömmek için ayrılmış alan[ı]”⁵² ifade etmektedir. Dolayısıyla belediye tarafından belirlenen bir bedel karşılığında birinci ve ikinci sınıf mezarlar üzerinde elde edilen hakkın, bu amaç doğrultusunda kullanılması gerektiği tartışmasızdır. Ancak bu hakkın, ilgili mevzuat tarafından öngörülen sınırlamalara uygun bir şekilde kullanması gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Bu doğrultuda söz konusu hakkın içeriği ve kapsamı özellikle, BMN, Yönetmelik ve hakkı tesis eden belediyenin ilgili yönetmeliği dikkate alınarak belirlenmelidir.

Aile mezarlığı niteliğindeki birinci sınıf mezarlar üzerinde elde edilen kullanım hakkı, “üzerine taştan ve saireden tezyinat ve tesisat yaptırabil [me]” (BMN m. 20/1-A) yetkisi vermektedir. Dolayısıyla kullanım hakkı elde edilen yere yapılacak olan mezarın inşasında traverten, mermer, hazır beton, granit vb. yapı ürünlerinden faydalanılması mümkün olduğu gibi çeşitli mezar süslerinin de yapılması mümkündür. Ayrıca hak sahibi aile üyelerinden birinin ya da birkaçının, aile mezarlığına defnedilmesini istemiyor olabilir. Özellikle aile mezarlığına defnedilmesini istediği aile üyeleri de olabilir. Öyle ki bazı belediyelerin yönetmeliklerinde hak sahibine defnedilmesini istediği ya da istemediği kişileri belirleyebilme yetkisi tanınmış ve bu isimlerin satış esnasında ya da sonradan bildirilmesi zorunlu kılınmıştır⁵³. Diğer taraftan, bu hak, hak sahibine aynı zamanda yükümlülük de yüklemektedir. Nitekim hak sahibinin, aile mezarlığı niteliğindeki bu mezarların etrafını düzgün bir şekilde çevirmesi zorunludur (BMN m. 20/1-A). İlgili düzenlemede, hak sahibine mezarların etrafını çevirip çevirmeme hususunda bir serbestlik tanınmamıştır. Dolayısıyla belediye tarafından belirlenen ücreti ödemek suretiyle hakkı

⁵⁰ GÜLER, ÇOBANOĞLU, s. 12.

⁵¹ TOKAT, s. 166.

⁵² GÜLER, ÇOBANOĞLU, s. 11. Mezarlığın sözlük anlamı ise “Mezarların bulunduğu yer; kabristan, gömütlük, sinle, sinlik, tahtalıköy, mezaristan, bamyatarlası”dır (<https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 18.08.2025)).

⁵³ Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik m. 52/1 <https://www.kocaeli.bel.tr/mezarliklar-sube-mudurlugu-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik.html> (E. T. 17.05.2025); Antalya Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik m. 45/1 https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Birimler_Mevzuat%2FMezarl%C4%B1klar_%C5%9Eube_M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC_%C3%87UEH_14042017.pdf (E.T. 05.05.2025).

elde eden kişi beraberinde bu yükümlülüğün altına da girmiş olmaktadır. Bununla birlikte hak sahibi, yer altında lahit yaptırmakla da yükümlüdür (BMN m. 20/1-A). Bununla birlikte söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda karşılaşılabilecek yaptırım düzenleme altına alınmamıştır. Aile mezarlarının etrafının ne ile çevrilmesi gerektiği hususunda BMN bir sınırlandırma getirmemiştir. Ancak ilgili belediyenin mevzuatında bu hususu tayin etmesi mümkündür. Örneğin Denizli Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Yönetmeliği⁵⁴'ne göre aile mezarlarının etrafının bu mezarlıkları alan kişi tarafından duvarla çevrilmesi gerekmektedir (m. 6/3).

İkinci sınıf mezarlar üzerinde bir kullanım hakkına sahip olunması durumunda, mezarın etrafını çevirmeye yönelik bir yükümlülük getirilmemiştir. Ancak hak sahibinin, mezarın etrafına parmaklık yapma yetkisi bulunmaktadır (BMN m. 20/1-B). Bu bir yükümlülük olmadığı için mezarın etrafına parmaklık yapıp yapmama hak sahibinin takdirindedir. Ayrıca ikinci sınıf mezar üzerinde kullanım hakkı elde eden, taş dikme ve lahit yapma yetkisine de sahiptir (BMN m. 20/1-B).

Kullanım hakkı elde edilen yerlere, inşa edilecek mezarların boyutları ve mezarlar arasında bırakılacak mesafeler hususunda, hak sahibi birtakım sınırlandırmalara tâbi tutulmuştur⁵⁵. Örneğin, iki mezarın yan yana aralıkları ile mezarların baş ve ayak tarafından birbirlerine olan mesafelerinin küçük ve düzgün bir yol oluşturacak şekilde 50 cm olması gerekmektedir (BMN m. 23, Yönetmelik m. 14/2-c). Ayrıca mezarın yapımında kullanılan malzemenin niteliği de yapılacak olan mezarın taşınması gereken özelliklerinin belirlenmesinde önem arz etmektedir. Zira hazır beton mezar söz konusu ise mezarın en az 60 cm toprakla örtülmeye imkân verecek şekilde inşa edilmesi gerekmekte olup bununla amaçlanan cenazenin defnedilmesinden sonra dışarıya koku çıkışının engellenmesidir (Yönetmelik m. 14/2-b).

Mezar yeri kullanım hakkından ancak belediye tarafından tahsis edilen alanla sınırlı olacak şekilde faydalanılabilir. Bu hak, mezarlığın hak sahibine tahsis edilen kısmın dışında herhangi bir müdahalede bulunma imkânı vermez. Nitekim belediye tarafından belirlenen bedeli ödemek suretiyle birinci ve ikinci sınıf mezarların kullanım hakkını elde edenlerin, kendilerine belediyece tahsis edilen arazinin sınırları dışında merdiven, basamak ya da benzeri şeyler yapmaları mümkün değildir (BMN m. 26).

IV. HAK SAHİBİ

Ölüm kavramı, gerçek kişilerin kişiliğini sona erdiren bir hukuki olayı ifade etmektedir⁵⁶. Dolayısıyla bir gerçek kişi, mezar yeri kullanım hakkı almak suretiyle bu hakkın sahibi olabilir. Gerçek

⁵⁴ <https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/file/Yonetmelik/Mezarl%C4%B1klar%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf?v11> (E.T. 05.05.2025).

⁵⁵ Bkz. BMN m. 23, Yönetmelik m. 14.

⁵⁶ ÖZTÜRK, s. 29. Ayrıntılı açıklama için bkz. HELVACI, s. 33-38; OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY ÖZDEMİR, Kişiler, s. 21-29.

kişi bu hakkı, mezarın maliki olan belediyeden alabileceği gibi belediyeden kullanım hakkını alan kişiden devralmak suretiyle de elde etmiş olabilir.

Gerçek kişinin mezar yeri kullanım hakkı sahibi olabilmesi için mutlaka Müslüman olması gerekli değildir. Nitekim, ilgili belediye tarafından, diğer din mensupları için de mezarlığın uygun görülen bir kısmında mezar adası tahsis edilmesi mümkündür (Yönetmelik m.8/4). Kaldı ki Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu (YİBGK) kararında geçen Yargıtay 1. Hukuk Dairesi'nin T. 18.10.1955, E. 1955/955, K. 1955/5068 sayılı ilamına ilişkin yapılan açıklamada da “*Türk tabiyetinde bulunan herkesin amme hizmetinden aynı şekilde istifade etmesi zaruridir. Belediyelere tahmil edilen bu kanuni mükellefiyetin yalnız müslüman olan tebaya hasredilmesine de imkan yoktur. Belediyeler müslüman olmayan Türk tabiyetinde bulunan kimseler içinde mezarlık mahallesi tesis ve bunu idame ile mükelleftirler.*”⁵⁷ ifadelerine yer vererek diğer din mensuplarına da bu imkânın tanınmasının aynı zamanda bir yükümlülük olduğunu ortaya koyulmuştur. Çeşitli belediyelerin yönetmeliklerinde, gayrimüslim mezarlıklarında yapılacak olan dolu ve boş yer tahsislerinde diğer mezarlıklara ilişkin yöntemin uygulama alanı bulacağı düzenleme altına alınmıştır⁵⁸. Dolayısıyla gayrimüslimler de belediye tarafından belirlenen ücreti ödeyerek kendileri için ayrılan mezarlıklardan, mezar yeri kullanım hakkı alabilmelidir.

Tüzel kişilerin mezar yeri kullanım hakkı sahibi olması, hakkın doğası gereği gerekli görülmesi de belediyelerce tüzel kişilerin bu hakkı elde edebilmesine imkân tanınabilir. Nitekim Bursa Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Yönetmeliği m. 22/3'te aile mezarlığı almak isteyenlere verilebilecek mezar yeri tahsis belgesinin tüzel kişiler adına da düzenlenebildiği belirtilmektedir⁵⁹. Bu nedenle söz konusu Belediye'nin mülkiyetinde bulunan aile mezarı niteliğindeki mezarlar üzerinde kullanım hakkı sahibi, bir tüzel kişi de olabilir.

Mezar yeri kullanım hakkı sahibinin birden fazla kişi olup olamayacağı, hakka konu mezarın niteliğine göre değerlendirilmelidir. Eğer kullanım hakkına konu mezar, ikinci sınıf mezar niteliğinde ise kullanım hakkı sahibi ancak bir kişi olabilmelidir. Zira bu tür mezarlar, şahsa özgü mezarlardır (BMN m. 20/1-B). Diğer taraftan, kullanım hakkına konu mezar, birinci sınıf mezar ise kullanım hakkı sahibi birden fazla kişi olabilir. Zira bu tür mezarlar, aile mezarlığı niteliğindedir (BMN m. 20/1-A).

V. HAKKIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Mezar yeri kullanım hakkının hukuki niteliğine ilişkin, mevzuatta doğrudan ya da dolaylı bir düzenlemeye yer verilmemiş ve öğretide yapılan herhangi bir değerlendirmeye de rastlanmamıştır. Söz

⁵⁷ YİBGK, T. 16.11.1968, E. 1968/6, K. 1968/14: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

⁵⁸ İzmir Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Mezarlık ve Defin Hizmetleri Yönetmeliği m. 10-c https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/23.12.2013%2014_36_47_201110311529_28.pdf (E.T. 05.05.2025); Denizli Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Yönetmeliği m. 7/4-a <https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/file/Yonetmelik/Mezarl%C4%B1klar%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf?v11> (E.T. 05.05.2025).

⁵⁹ İlgili Yönetmelik için bkz. <https://www.bursa.bel.tr/yonetmelikler> (E.T. 12.08.2025).

konusu hakkın devri, korunması gibi hususların tâbi olacağı hukuk kurallarının tespit edilebilmesi için hakkın hukuki niteliğinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Öncelikle yukarıda açıklandığı üzere umumi mezarlıkların mülkiyetinin devredilemeyeceği⁶⁰ göz önünde bulundurulduğunda, hak sahibinin bir taşınmaz üzerinde mülkiyet hakkı elde ettiği söylenemez.

Diğer taraftan bu hakkın bir taşınmaz üzerinde, mevzuatın müsaade ettiği ölçüde, kullanım yetkisi veriyor olması yönüyle sınırlı ayni haklardan irtifak haklarına benzer bir muhteviyata sahip olduğu düşünülebilir. Nitekim bu haklar, hak sahibine hak konusu şey üzerinde doğrudan doğruya yararlanma ya da kullanma yetkileri vermektedir⁶¹. Her ne kadar ayni haklar açısından sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkesi geçerli olsa⁶² da TMK m. 779 ve m. 838’de yer verilen düzenlemelerle bu ilkedan bir sapmanın söz konusu olduğu görülmektedir. Zira bu hükümler, isimsiz (atipik) irtifakların kurulmasını mümkün kılmaktadır. İsimsiz irtifaklar, kanun tarafından isimleri ve içerikleri belirlenen irtifaklar değildir. Bizzat tarafların özgür iradeleri doğrultusunda yaptıkları sözleşmeler çerçevesinde bu hakların isimleri ve içerikleri belirlenmektedir⁶³. Gerçekten bir taşınmazın üzerinde bir kişi ya da topluluk lehine kurulan farklı içeriklere sahip irtifak hakları TMK m. 838’de “*diğer irtifaklar*” başlığı altında düzenleme alanı bulmuştur⁶⁴. Belirtmek gerekir ki bu hüküm kamu malları üzerindeki faydalanma imkânını genişletmektedir⁶⁵. Ayrıca söz konusu hükümde geçen “*başka irtifaklar*” ifadesi gerek taşınmaza bağlı irtifakları gerekse düzensiz kişiye bağlı irtifakları ihtiva etmektedir⁶⁶ ve diğer irtifaklar açısından kanun koyucu, azami bir süre de öngörmüş değildir⁶⁷.

Mezar yeri kullanım hakkının da bir tür isimsiz irtifak hakkı niteliğini haiz olup olamayacağı değerlendirilebilir. Ancak özellikle bu hakkın konusunun bir kamu malı olduğu dikkate alındığında, öncelikle bir kamu malı üzerinde özel hukuk kişileri lehine sınırlı ayni hak⁶⁸ kurulmasının mümkün olup olmadığı ele alınmalıdır.

Klasik kamu malları teorisi uyarınca bu tür mallar üzerinde bir ayni hakkın kurulması onların kullanımını sınırlandıracığı ve aynı zamanda tahsisini önleyeceğinden dolayı kamu mallarının devredilmeyeceğine dair kurala paralel şekilde bu mallar üzerinde bir sınırlı ayni hak kurulamayacağı

⁶⁰ Bkz. Başlık I.

⁶¹ TEKİNAY, s. 29.

⁶² İrtifak haklarında sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkesine dair ayrıntılı açıklama için bkz. SARIKAYA, s. 11-15.

⁶³ ÜNAL, s. 89.

⁶⁴ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY ÖZDEMİR, Eşya, s. 1007; SİRMEN, s. 613.

⁶⁵ ESENER, GÜVEN, s. 764.

⁶⁶ ÜNAL, s. 89.

⁶⁷ ERTAŞ, s. 533; KÖPRÜLÜ, KANETİ, s. 186; AYANOĞLU, Sınırlı Ayni Haklar, s. 87. *Esenler ve Güven*’e göre her ne kadar kanun koyucu tarafından azami bir süre düzenlenmiş değilse de buradaki boşluk, TMK m. 836 ile doldurulmalıdır (ESENER, GÜVEN, s. 766).

⁶⁸ Nitekim irtifak hakkı, sınırlı ayni hakların bir türünü teşkil etmektedir (Bkz. NOMER, ERGÜNE, s. 307; ERTAŞ, s. 495; ÜNAL, s. 3).

da kabul edilmektedir⁶⁹. Türk öğretisinde tahsis amacıyla bağdaşma durumu ayrık olmak üzere bir kamu malı üzerinde özel kişiler lehine bir irtifak hakkı kurulmasının kural olarak söz konusu olmadığı kabul edilmişse de zaman içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlarla birlikte bazı yazarlarda bu tür mallar üzerinde irtifak hakkının kurulabileceği kanaati oluşmuştur⁷⁰.

Mevzuattaki bazı düzenlemelerde kamu malı üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına imkân tanındığı görülmektedir⁷¹. Dolayısıyla kanun tarafından kamu malı üzerinde sınırlı ayni hak kurulabilmesi mümkün kılınabilmektedir. Nitekim öğretide de “*Kamu mallarının üzerinde sınırlı ayni hak tesis edilemeyeceği ilkesi, anayasal bir ilke değil, içtihadî ve yerine göre kanunî bir ilkedir. O nedenle, kanunla bu ilkeye aykırı düzenleme yapılabilir.*”⁷² ifadelerine yer verilmiştir. Yine kural olarak kamu malları üzerinde sınırlı ayni hak kurulamayacağı, bu mallar üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasının söz konusu malların mülkiyetinin devri kadar önemli neticelerinin olabileceği belirtilmekle birlikte Türk mevzuatında kamu malları üzerinde sınırlı ayni hak kurulamayacağına ilişkin ilkenin çeşitli istisnalarının (Örneğin, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu⁷³ m. 8/D) olduğu kabul edilmiştir⁷⁴.

Türk medeni hukuk öğretisinde kamu malları üzerinde sınırlı ayni hak kurulup kurulamayacağı hususunda birbirinden farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüş tarafından sınırlı ayni hakların, kural olarak, özel mülkiyetin konusunu teşkil edebilecek şeylerin üzerinde kurulabileceği ifade edilmiştir⁷⁵. Dolayısıyla bu görüşe göre, kural olarak, kamu malları üzerinde sınırlı ayni hak kurulamamalıdır. Zira kamu malları, kamu malı olma niteliğini koruduğu sürece özel mülkiyetin konusunu teşkil edememektedir⁷⁶.

Öğretideki diğer bir görüş, orta malları hariç olmak üzere dar ya da geniş anlamda kamu malları üzerinde özel hukuka tâbi özel irtifak haklarının kurulabileceği kanaatindedir⁷⁷. Söz konusu görüşün orta malları üzerinde irtifak hakkı kurulabileceğini kabul etmediği dikkate alındığında, mezarlıklar üzerinde de herhangi bir irtifak hakkının kurulmasının mümkün görülmediği sonucuna ulaşılabilir.

Öğretideki başka bir görüşe göre, mevzuat müsaade ettiği ölçüde kamu malları üzerinde de sınırlı ayni hak kurulması mümkündür. Ancak bir kamu malı üzerinde özel hukuk niteliğini haiz bir

⁶⁹ KAMAN, s. 511. Aynı yönde açıklamalar için bkz. GÜLAN, s. 134; TAN, BAYAZIT, s. 581.

⁷⁰ Bkz. YAYLA, s. 339-340. “*Kanaatimce, tahsisin esas alınarak, onu tehlikeye düşürmeyecek, engellemeyecek, bağdaşabilir nitelikte olan irtifakların kurulabilmesinin istisnai olarak kabul edilmesi, hele güncel ihtiyaçlar bu yönde zorlarken, mantıklı ve teorisinin geneli ile bağdaştırılmış bir çözüm olabilir.*” (GÜLAN, s. 136).

⁷¹ Örnek düzenlemeler için bkz. TAN, BAYAZIT, s. 582-583; C. ATAY, s. 30.

⁷² GÖZLER, KAPLAN, s. 633.

⁷³ RG, T. 16.03.1982, S. 17635.

⁷⁴ C. ATAY, s. 29-30. Yazar, kamu mallarını kamunun kamusal malları ve özel malları olarak ikiye ayırmıştır. Açıklamada kullandığımız “*kamu malı*” ifadesiyle kastedilen “*kamunun kamusal malları*”dır. Sadece kanun tarafından öngörüldüğü durumda kamu malları üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasının mümkün olduğu yönünde ayrıca bkz. E. E. ATAY, s. 921; KAPLAN, s. 189.

⁷⁵ AYAN, Eşya, s. 27.

⁷⁶ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY ÖZDEMİR, Eşya, s. 18-19.

⁷⁷ HATEMİ, SEROZAN, ARPACI, s. 55.

sınırlı ayni hak kurulabilmesi için söz konusu taşınmaz tapu kütüğüne kaydedilmiş olmalıdır⁷⁸. Nitekim esasında taşınmaz kamu mallarının tapu sicile tescil edilme zorunluluğu bulunmamaktadır⁷⁹. Zira klasik kamu malları teorisi bağlamında değerlendirildiğinde satışa konu teşkil edemediklerinden ya da devredilmeleri mümkün olmadığından dolayı özel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda aleniyeti gerçekleştirmekte ve aynı zamanda alışveriş güvenliğini güvence altına almakta olan tapu kütüğüne tescile bu mallar açısından ihtiyaç duyulmadığı görülmektedir⁸⁰. Bununla birlikte bazı taşınmaz kamu mallarının tapu siciline tescil edileceğinin düzenleme altına alındığı göz önünde bulundurulduğunda Türk mevzuatının kamu malının tapu siciline tescil edilmeyeceğine dair kuralı tam anlamıyla doğrulamadığı kabul edilmektedir⁸¹. Gerçekten taşınmaz kamu mallarının tapu siciline tescil edilmemesine dair kuralın kanun tarafından öngörülen istisnaları olabilmektedir⁸². Bir kamu malı üzerinde tescili gerekli ayni hakkın kurulması durumunda bu kamu malının tapu siciline tescil edileceğini kabul eden 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)⁸³ m. 999/1 de bu istisnalardandır⁸⁴. Belirtmek gerekir ki TMK m. 999/1 gereğince tescil yapıldığı durumda, kamu malı niteliğindeki taşınmazın kendisi özel hukuka konu olmayıp bu taşınmazın üzerinde kurulan ayni hak özel hukuk hükümlerine tâbidir⁸⁵. Öyle ki bir kamu malının tapuya tescil edilmiş olması o malın artık kamunun özel malı niteliğini kazanmasına ve özel kişilerin mülkiyetindeki mallarda olduğu şekilde satılabilmesine imkân tanımaz⁸⁶. Öğretide kamu mallarının üzerinde sınırlı ayni hakların kurulabileceğini kabul eden diğer bir görüş, ancak kamu malının tahsis amacıyla örtüşmesi durumunda bu malların üzerinde sınırlı ayni hak kurulabileceğini kanaatindedir. Ayrıca özel hukuka dayanmakta olan bir sınırlı ayni hakkın kurulabilmesi için hakka konu kamu malının TMK m. 999 (743 sayılı Türk Kanunu Medenisi (TKM)⁸⁷ m. 912) gereğince tapu kütüğüne kaydedilmelidir⁸⁸. Diğer taraftan, kamu malları üzerinde her türlü sınırlı ayni hakkın kurulmasının mümkün olduğu söylenemez. Zira kamu malı niteliğini taşımaya devam ettiği sürece bu tür mallar, rehin hakkının ve taşınmaz yükünün konusunu teşkil edemezler. Nitekim kamu mallarının cebri icra yoluyla satışı, söz konusu malları devletin tasarrufundan çıkarır ve dolayısıyla kamuya özgü olma niteliklerinin ortadan kalkmasına neden olur⁸⁹. Gerçekten kamu malların

⁷⁸ SİRMEN, s. 555.

⁷⁹ E. E. ATAY, s. 923; MEMİŞ, s. 305; AVCI, YAVUZDOĞAN, s. 22; DERDİMAN, s. 396; YÜKSELTÜRK, s. 1; KAPLAN, s. 189.

⁸⁰ KAMAN, s. 520.

⁸¹ GÜLAN, s. 146. Kamu malları için özel mallardan ayrı bir sicil oluşturulmasının isabetli olacağı yönünde bkz. C. ATAY, s. 31.

⁸² İstisnalar için bkz. ŞİMŞEK, Mülkiyet Hukuku, s. 106-107.

⁸³ RG, T. 08.12.2001, S. 24607.

⁸⁴ Aynı yönde bkz. ŞİMŞEK, Mülkiyet Hukuku, s. 107. Bir kamu arazisinin üzerinde özel kişi lehine üst hakkı ya da irtifak hakkı verilebilir. Bu tür bir durumda söz konusu taşınmazın tapu sicili kaydedilmesi aranır (AYANOĞLU, Zilyetlik, s. 102).

⁸⁵ NOMER, ERGÜNE, s. 130. Benzer yönde bkz. AYDINLI, s. 55.

⁸⁶ C. ATAY, s. 32.

⁸⁷ RG, T. 04.04.1926, S. 339.

⁸⁸ KÖPRÜLÜ, KANETİ, s. 12; ÜNAL, s. 5.

⁸⁹ ÜNAL, s. 5-6. Hizmet mallarının rehnedilmesi mümkün değildir (AKÇAAL, s. 306).

özelliklerinden birinin bu malların haczedilemezliği⁹⁰ olduğu göz önünde bulundurulursa söz konusu malların, haczedilmelerine neden olabilecek bir sınırlı ayni hakka konu olmaları beklenemez. Ancak somut olayın şartları da göz önünde bulundurmamak suretiyle mevzuatın yasaklamadığı ve kurulacak hakkın kamu malının tahsis amacını engellemediği durumda her türlü irtifak hakkının kurulmasının mümkün olduğu kabul edilmektedir⁹¹.

Öğretideki başka bir görüşe göre ise sınırlı ayni hakların kurulabilmesi açısından hakkın konusu olan taşınmazın kamu ya da özel mülkiyete konu teşkil etmesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır⁹². Dolayısıyla sınırlı ayni haklar, özel mülkiyete konu taşınmazlar üzerinde kurulabildiği gibi kamu mülkiyetindeki taşınmazlar üzerinde de kurulabilmelidir.

Kanaatimizce de kamu malları üzerinde sınırlı ayni hak kurulabilmelidir. Zira TMK m. 999/1’de “*özel mülkiyete tâbi olmayan ve kamunun yararlanmasına ayrılan taşınmazlar*” üzerinde tescil edilmesi gereken bir ayni hakkın kurulmasının mümkün olduğunun kabul edilmiş olması, kanun koyucunun kamu malları üzerinde sınırlı ayni hak kurulabileceğini kabul ettiğine işaret etmektedir⁹³. Ancak kamu malı niteliğindeki bir taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulabilmesi, ancak bazı şartların mevcudiyeti hâlinde mümkündür. Öncelikle, üzerinde sınırlı ayni hak kurulacak taşınmaz tapu kütüğüne kaydedilmiş olmalıdır⁹⁴. İkinci olarak, kurulacak sınırlı ayni hak, bu taşınmazın kamu malı niteliğini olumsuz etkilememeli; öğretilerde de haklı olarak belirtildiği üzere kamu malının tahsis amacıyla örtüşmelidir⁹⁵. Üçüncü olarak, sınırlı ayni hak kurulacak kamu malı niteliğini haiz taşınmaza ilişkin mevzuatın, bu taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasını engel olan bir düzenlemeye yer vermemiş olması da gerekir⁹⁶. Nitekim bir kamu malı üzerinde özel hukuk hükümlerine tâbi bir ayni hakkın kurulmasının mümkün olup olmadığını belirleyecek olan kamu hukukudur⁹⁷.

TMK m. 838 (TKM 753)’de düzenleme altına alınan diğer irtifakların kamu malı niteliğini haiz bir taşınmaz üzerinde kurulabilmesi için öncelikle bu taşınmazın tapu kütüğüne kaydedilmiş olması gerekmektedir⁹⁸. Mezar yeri kullanım hakkının konusunu teşkil eden taşınmazlar, umumi mezarlıklar kapsamındaki birinci ve ikinci sınıf mezarlardır. Umumi mezarlıkların mülkiyeti, belediyenin mevcut olduğu yerlerde belediyelerin, köylerdeyse köy tüzel kişiliğindir (MKHK m.1 ve Yönetmelik m. 8/1) ve bu mezarlıklar kamu malı niteliğini haizdir⁹⁹. Bununla birlikte belediyelerin ya da köy tüzel kişilerin

⁹⁰ GÖZLER, s. 898; GÖZLER, KAPLAN, s. 631; GÜLAN, s. 147; C. ATAY, s. 34; AYDINLI, s. 42; SAPANOĞLU, s. 111; DERDİMAN, s. 394.

⁹¹ ÜNAL, s. 5.

⁹² KILIÇOĞLU, s. 474.

⁹³ Aynı yönde bkz. HATEMİ, SEROZAN, ARPACI, s. 55.

⁹⁴ SİRMEN, s. 555; KÖPRÜLÜ, KANETİ, s. 12; ÜNAL, s. 5.

⁹⁵ KÖPRÜLÜ, KANETİ, s. 12; ÜNAL, s. 5.

⁹⁶ ÜNAL, s. 5.

⁹⁷ OLGAC, s. 867.

⁹⁸ KÖPRÜLÜ, KANETİ, s. 180; AYAN, Eşya, s. 115.

⁹⁹ TOKAT, s. 170.

mülkiyetinde bulunan umumî mezarlıklar tapuya tescil edilmektedir¹⁰⁰. Nitekim “*Uygun görüş verilerek mezarlık yeri olarak seçilen alanlar, tapu tescili yapılmadan mezarlık olarak kullanılmaz*” (Yönetmelik m. 6/6). Ayrıca mezar yeri kullanım hakkının yukarıda açıklanan içeriği ve kapsamı¹⁰¹ dikkate alındığında, mezarlıkların tahsis amacına aykırı bir hak olmadığı da açıktır. Ancak mezar yeri kullanım hakkının hukuki dayanağını teşkil eden BMN m. 20’de, bu hakkın bir tür irtifak hakkı olduğuna dair bir ibareye yer verilmemiş, sadece birinci ve ikinci sınıf mezarların ücreti karşılığında sürekli şekilde temin edilmesinden bahsedilmiştir. Ayrıca söz konusu hakkın kurulabilmesi için tapu kütüğünü herhangi bir tescilin yapılması da aranmamaktadır. Bununla birlikte hak sahibine, ilgili idare tarafından belge verilmektedir. Örneğin İzmir Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Mezarlık ve Defin Hizmetleri Yönetmeliği¹⁰² m. 7/c’de, dolu mezar yeri yanında boş mezar yerinin tahsisi durumunda “*Mezar Yeri Tahsis Belgesi*” verileceği düzenleme altına alınmıştır. Düzce Belediye Başkanlığı Mezarlıklar Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği¹⁰³ m. 14/9’da da cenazenin yanında yer alan boş mezar yerinin tahsisi durumunda “*Mezar Yeri Kullanma Belgesi*” verileceği ve m. 14/5’te bu belgenin taşınmaz mülkiyetinin devrini resmî şekle tabi kılan kanun hükümlerinin hiçbirine bağlı olmadığı ifade edilmiştir. Oysa irtifak haklarının kurulabilmesi için söz konusu hakkın tapu kütüğüne tescil edilmesi şarttır (TMK m. 780/1)¹⁰⁴. Belirtmek gerekir ki TMK m. 838’de diğer irtifakların ne şekilde kurulacağına dair ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır. Gerçekten diğer irtifakların kazanılmasına ilişkin TMK m. 838’de özel bir düzenlemeye yer verilmiş değildir. Bununla birlikte bu hükmün son fıkrasında taşınmaz lehine irtifaklara dair hükümlerin söz konusu irtifaklar açısından da uygulama alanı bulduğu belirtildiğinden taşınmaz lehine irtifakların kazanılmasına dair düzenlemeler kıyasen diğer irtifaklarda da uygulama alanı bulmaktadır¹⁰⁵. Dolayısıyla diğer irtifakların kurulabilmesi açısından da TMK m. 780/1 uyarınca öngörülen tescil şartı geçerlidir. Diğer taraftan irtifak hakkının kurulmasına dair sözleşmenin geçerli şekilde yapılabilmesi için bu sözleşmenin resmî şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (TMK m. 781). Resmî şekil şartının sağlanabilmesi ise sözleşmenin, Tapu Kanunu (TK)¹⁰⁶ m. 26/1 gereği, tapu sicil müdürü ya da tapu sicil görevlileri tarafından düzenlenmesiyle mümkündür¹⁰⁷. Oysa mezar yeri kullanım hakkının kazanılabilmesi için bu şekilde bir sözleşmenin

¹⁰⁰ TOKAT, s. 197 ve 199.

¹⁰¹ Bkz. Başlık III.

¹⁰² Yönetmelik için bkz. https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/23.12.2013%2014_36_47_201110311529_28.pdf (E.T. 05.05.2025).

¹⁰³ Yönetmelik için bkz. https://duzce.bel.tr/zl_site/dosya/icerik/38/93-mezarliklar-mud-calisma-yonetmeligi.pdf (E.T. 18.05.2025).

¹⁰⁴ Bununla birlikte tescil dışı kazanımın mümkün olduğu durumlar da bulunmaktadır. Ayrıntılı açıklama için bkz. ÜNAL, s. 193-211.

¹⁰⁵ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY ÖZDEMİR, Eşya, s. 1010; SİRMEN, s. 614; AKÇAAL, s. 761.

¹⁰⁶ RG, T. 29.12.1934, S. 2892.

¹⁰⁷ SARIKAYA, s. 106. İrtifak sözleşmesinin şekle aykırı olarak yapılmasının yaptırımı, kesin hükümsüzlüktür. Sözleşme şekle aykırı olmasına rağmen irtifak hakkının tapu kütüğüne tescil edilmesi de şekle aykırılığı düzeltici bir etki oluşturmamaktadır. (SARIKAYA, s. 114). Bu durumda yolsuz bir tescil söz konusudur. Zira irtifak hakkının bir hukuki işlemle kazanılmasında sebebe bağlılık ilkesi geçerli olduğu için tescilin hüküm doğurabilmesi geçerli bir hukuki sebebe dayanmasına bağlıdır (SARIKAYA, s. 30).

yapılması aranmamaktadır. Bütün bu nedenlerle mezar yeri kullanım hakkının bir tür isimsiz sınırlı ayni hak olamayacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Mezar yeri kullanım hakkının, hak sahibine bir tür ayni hak sağlamadığı yukarıda yapılan değerlendirmelerle açıklık kazanmıştır. Kanaatimizce mezar yeri kullanım hakkı, sui generis bir kullanma hakkı niteliğindedir. Nitekim YHGK de “*Dava, iki adet mezar yerinin davalı adına tesis edilmiş olan kullanım hakkının, davacıya devri istemine ilişkindir... davalının bu yerler üzerindeki hakkının hukuksal niteliği, ...ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde tesis edilmiş, kendine özgü bir kullanma hakkıdır.*¹⁰⁸” şeklindeki kararıyla bu hakkın, sui generis bir kullanma hakkı olduğunu kabul etmiştir. Gerçekten söz konusu hak, hak sahibine BMN, Yönetmelik ve ilgili belediye tarafından düzenlenen yönetmelik tarafından öngörülen şekilde hakka konu birinci ya da ikinci sınıf mezar yerlerini kullanma yetkisi vermektedir. Ayrıca bu hak hem özel hukuk hem de kamu hukuku yönü olan bir haktır. Nitekim mezar yeri kullanım hakkına ilişkin uyuşmazlıklar bazı durumlarda adli yargı bazı durumlarda ise idari yargı mercilerinin görev alanına girebilir. Bu durum Yargıtay’ın çeşitli kararlarından da anlaşılmaktadır. Örneğin Yargıtay bir kararında “*Davacı, Zincirlikuyu Mezarlığı’nda boş bir mezar yeri satın aldığını, bu mezar yerine dedesinin defnedildiğini ancak daha sonra aynı yere davalının eşinin defnedildiğini ileri sürerek satın alınan mezar yerinin tespiti ile işgalin ve elatmanın önlenmesine, üzerine yapılan inşaatın yıkılarak enkazının kaldırılmasına, sonradan defnedilen kişinin çıkartılmasına, dedesinin naaşının akıbetinin bulunmasına ve önceki yerine iade edilmesine karar verilmesini istemiştir...Somut olayda, davacı tarafından, davalı Belediye tarafından tahsis edilen mezar yerine elatmanın önlenmesi, kal ve mezar yerinin iadesi istemiyle Belediye ve işgal ettiğini iade ettiği üçüncü kişiye karşı açılan dava idari nitelikte bir dava olmadığından bu tür uyuşmazlıkların adli yargıda çözümlenmesi gerekir.*¹⁰⁹” ifadelerine yer vermiştir. Diğer bir kararında ise “*Dava, boş mezar yerinin mirasbırakana ait olduğunun saptanması, yanlış kaydın düzeltilmesi ve mezar yerinin tescili istemine ilişkindir. Yerel mahkemece istem kabul edilmiş; karar, davalı tarafından temyiz olunmuştur... Kural olarak adli yargı yerinde idareyi belirli yönde işlem yapmaya zorlayıcı karar verilemez. Davacılar, kamu kurumu niteliğindeki davalı idareye husumet yönelttilerek, kurumu kayıtları ve özgüleme (tahsis) işlemleri yönünden belli doğrultuda işlem yapmaya zorlayıcı yönde bir karar verilmesini istediklerine göre; böyle bir uyuşmazlığın çözüm yeri adli yargı yeri olmayıp 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasası’nın 2. maddesi gereğince, kamu hukuku kuralları gereğince inceleme yapacak olan idari yargı yeri...*¹¹⁰.” olduğu sonucuna ulaşmıştır.

¹⁰⁸ YHGK, T. 23.01.2002, E. 2002/11-2, K. 2002/18: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

¹⁰⁹ Y. 14. HD, T. 23.05.2014. E. 2014/2718, K. 2014/6764: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 10.05.2025).

¹¹⁰ Y. 4. HD, T. 21.06.2010, E. 2009/11856; K. 2010/7482: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 16.05.2025).

VI. HAKKIN DEVRİ

Hak sahibi, mezar yeri kullanım hakkını bir başkasına devretmek isteyebilir. Mevzuatta da bu ihtimal göz önünde bulundurularak devre imkân tanıyan düzenlemelere yer verilmiştir. Örneğin, Bursa Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Yönetmeliği'ne göre “*Adına Mezar Yeri Tahsis Belgesi düzenlenen kişiler sağken Miras Hukuku'na göre 1. Derece Akrabasına devredebilir.*”¹¹¹ (m. 22/4). Ancak ilgili belediyenin kullanım hakkının devrine müsaade etmemesi de mümkündür. Örneğin Düzce Belediye Başkanlığı Mezarlıklar Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nde “*Mezar yeri kullanma belgesi üçüncü şahıslara devredilemez...*”¹¹² (m. 14/11) ifadelerine yer verilmiştir.

Hakkın devrini konu edinen sözleşmenin şekline dair BMN ve Yönetmelik' te ayrıca bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Hakkı tesis eden ilgili belediyenin mevzuatın da hakkın devrine ilişkin bir geçerlilik şekli öngörülmediği durumda, bu hakkın devrine yönelik sözleşmenin herhangi bir geçerlilik şekline tâbi olduğu söylenemez. Zira kanunda aksi yönde bir hükme yer verilmediği takdirde, sözleşmenin geçerliliği herhangi bir şekle tâbi değildir (TBK m. 12/1). Nitekim borçlar hukukunun sözleşmeler bakımından hâkim temel ilkelerinden biri de şekil özgürlüğü (serbestisi)dür¹¹³. Bu nedenle, hakkı tesis eden ilgili belediyenin mevzuatın da devrin şekline dair bir düzenleme öngörülmediği sürece, mezar yeri kullanım hakkının devrine ilişkin sözleşmeyi taraflar diledikleri şekilde yapabilirler. YHGK bir kararında, yerel mahkemenin, devrin resmî şekle tâbi olduğu yönündeki direnme kararını bozmuştur. Yerel mahkemenin devrin resmî şekilde yapılması gerektiğine yönelik değerlendirmesinin temelinde hakkın doğru bir şekilde nitelendirilmemiş olması yer almaktadır. Şöyle ki söz konusu kararda, yerel mahkeme mezar yerlerinin taşınmaz niteliğinde olması ve TKM m. 634 (TMK m. 706) ve TK m. 26'dan hareketle mülkiyetin de ancak resmî şekilde devredilebilecek olmasından dolayı hakkın devrinin resmî şekle tâbi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Resmî şekil şartının aranmaması gerektiği yönündeki Yargıtay ilgili hukuk dairesinin kararına yerel mahkemenin direnmesi üzerine YHGK, hakkın devrini şekle tâbi tutan herhangi başka bir kanun hükmünün de bulunmadığını ve tarafların yazılı şekilde yapmış oldukları protokolün mezar yeri kullanım hakkının devrine ilişkin hükmünün geçerli olduğunun kabul edilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir¹¹⁴. Kanaatimizce özellikle hakkı tesis edenin bir kamu tüzel kişisi olması ve kamu tüzel kişisi nezdinde hakkı devralanın karşılaşılabileceği ispat zorluğu dikkate alındığında devir sözleşmesinin geçerliliğinin, hakkı tesis eden belediyenin ilgili müdürlüğü tarafından düzenlenmiş ya da taraflarca yapılan sözleşmenin bu müdürlükçe onaylanmış olmasına bağlanması daha isabetli olabilir.

Hak sahibinin mezar yeri kullanım hakkını devredeceği kişiyi belirleme özgürlüğü sınırlandırılabilir. Nitekim ilgili belediyenin mevzuatı kullanım hakkının ancak belirli kişilere

¹¹¹ Yönetmelik için bkz. <https://www.bursa.bel.tr/yonetmelikler> (E.T. 12.08.2025).

¹¹² Yönetmelik için bkz. https://duzce.bel.tr/zl_site/dosya/icerik/38/93-mezarliklar-mud-calisma-yonetmeli.pdf (E.T. 18.05.2025).

¹¹³ EREN, s. 19; AYAN, Borçlar, s. 38.

¹¹⁴ YHGK, T. 23.01.2002, E. 2002/11-2, K. 2002/18: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

devredilebilmesine izin verebilmektedir. Örneğin Mersin Büyükşehir Belediyesi Cenaze ve Defin Hizmetleri Yönetmeliği m. 9/1-b uyarınca “*Aileye tahsis edilen mezarlar, 1. 2. ve 3. derece yakınları dışındaki üçüncü kişilere hibe veya devir işlemine konu olamaz...*”¹¹⁵. Dolayısıyla mezar yeri kullanım hakkı ancak hakkı tesis eden belediyenin mevzuatının mümkün kıldığı kişilere devredilebilir.

SONUÇ

Mezar yeri kullanım hakkı, ilgili belediye tarafından belirlenen bir bedel karşılığında, mevzuatın öngördüğü sınırlar çerçevesinde, hakka konu mezar yerini kullanma yetkisi veren bir haktır. Hakkın hukuki niteliğinin belirlenmesi, hakka ilişkin ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Nitekim uyuşmazlığa hangi hukuk kurallarının tatbik edileceği hakkın hukuki niteliği esas alınarak tayin edilir. Öncelikle söz konusu hakkın bir mülkiyet hakkı niteliğinde olamayacağı ortadadır. Zira mevzuatın umumi mezarların satılamayacağını emrettiği (MKHK m. 1 ve Yönetmelik m. 8/1) dikkate alındığında hak sahibinin bir mülkiyet hakkı kazanmadığı anlaşılmaktadır. Hakka konu taşınmaz üzerinde mevzuatın öngördüğü sınırlar çerçevesinde kullanma yetkisi veriyor olması nedeniyle mezar yeri kullanım hakkının bir tür isimsiz (atipik) irtifak hakkı olabileceği düşünülebilir. Ancak hakkın kurulabilmesinin, TMK m. 781 ve TK m. 26/1 çerçevesinde resmî şekilde düzenlenmiş bir sözleşmenin varlığına ve ayrıca tapu siciline tescile bağlı olduğuna dair bir düzenlemenin bulunmaması bu hakkın Türk hukuk sisteminde bir irtifak hakkı olarak kabul edilemeyeceğini işaret etmektedir. Kanaatimiz mezar yeri kullanım hakkının hem özel hukuk hem de kamu hukuku boyutu bulunan sui generis bir kullanma hakkı olduğu yönündedir. Bu nedenle mezar yeri kullanım hakkına ilişkin ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar BMN, Yönetmelik ve hakkı tesis eden belediyenin ilgili yönetmelik hükümleri çerçevesinde çözüme bağlanmalıdır.

Mezar yeri kullanım hakkı, mevzuatın mümkün kıldığı kişilere devredilebilmektedir. Diğer bir ifadeyle hak sahibi, bu hakkı arzuladığı her kişiye devredemeyebilmektedir. Ayrıca mezar yeri kullanım hakkının devri, hakkın ne şekilde devredileceğine dair hakkı tesis eden belediye tarafından ilgili yönetmelikte bir şekil öngörülmediği sürece, bir geçerlilik şekline tâbi değildir. Ancak kanaatimiz mezar yeri kullanım hakkının, olması gereken hukuk açısından, hakkı tesis eden belediyenin ilgili birimi tarafından düzenlenmiş veya onaylanmış bir sözleşmeye dayanarak devredilmesinin daha yerinde olabileceği yönündedir. Zira aksi hâlde hakkı devralanın hem hakkı tesis eden kamu tüzel kişisi hem de hakkı devredenle bir uyuşmazlık yaşanması durumunda mahkeme nezdinde ispat zorlukları ile karşılaşması muhtemeldir.

¹¹⁵ Yönetmelik için bkz. <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/64179> (E. T. 18.05.2025).

KAYNAKÇA

- AKÇAAL, M. (2023). Eşya Hukuku (Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. b.) Ankara.
- AKYILMAZ, B., SEZGİNER, M., KAYA, C. (2023). Türk İdare Hukuku (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 17. b.). Ankara.
- ANTALYA, G., TOPUZ, M. (2021). Marmara Hukuku Yorumu Eşya Hukuku Cilt IV/1 (Genişletilmiş 4. b.). Ankara.
- ARSLAN, K. O. (2017). Kamu Malı Niteliğinin Tespiti ve Kamu Mallarından Yararlanmanın Esasları. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 30(131), 57-86.
- ATAY, C. (2020). Türk Hukukunda Kamu Mallarının Hukuksal Durumu (Kazanma-Yararlanma-Yönetme-Koruma-Elden Çıkarma) (1.b.). Ankara.
- ATAY, E. E. (2024). İdare Hukuku (Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. b.). Ankara.
- AVCI, M., YAVUZDOĞAN, S. (2015). Türkiye’de Kamu Malları Konusuna Genel Bir Bakış. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1), 11-29.
- AYAN, M. (2020). Eşya Hukuku III Sınırlı Aynî Haklar (Gözden Geçirilmiş 9. b.). Ankara (*Eşya*).
- AYAN, M. (2020). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Gözden Geçirilmiş 12. b.). Ankara (*Borçlar*).
- AYANOĞLU, S. (1993). Ormanlar Üzerinde Sınırlı Ayni Haklar. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 43 (3-4), 79-94 (*Sınırlı Ayni Haklar*).
- AYANOĞLU, S. (1995). Ormanlar Üzerinde Zilyedlik ve Tapu Sicili İlişkileri. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 45(1-2), 91-105 (*Zilyetlik*).
- AYDINLI, B. (1992). Türk Hukukunda Kamu Malları. Ankara.
- DERDİMAN, C. (2011). İdare Hukuku (Son Değişikliklerle Güncellenmiş 4. b.). Bursa.
- EREN, F. (2020). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (25. b.). Ankara.
- ERTAŞ, Ş. (2014). Eşya Hukuku (Bilimsel Katkıları ile İlknur Serdar, Damla Gürpınar) (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 11. b.). İzmir.
- ESENER, T., GÜVEN, K. (2024). Eşya Hukuku (Genişletilmiş ve İsviçre Medeni Kanunu Son Değişiklikleri Eklenmiş 9. b.). Ankara.
- GİRİTLİ, İ., BİLGİN, P., AKGÜNER, T., BERK, K. (2013). İdare Hukuku (6. b.). İstanbul.
- GÖZLER, K. (2019). İdare Hukuku Cilt II (Gürsel Kaplan’ın Katkılarıyla Güncellenmiş 3. b.) Bursa.
- GÖZLER, K., KAPLAN, G. (2024). İdare Hukuku Dersleri (Güncellenmiş ve Düzeltilmiş 26. b.). Bursa.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Ş., TAN, T. (2021). İdare Hukuku Cilt I Genel Esaslar (Güncelleştirilmiş 14. b.). Ankara.
- GÜLAN, A. (1999). Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim. İstanbul.
- GÜLER, Ç., ÇOBANOĞLU, Z. (1996). Mezarlıklar Tesisi, Ölü Defin ve Nakil İşleri (Genişletilmiş 2. b.). Ankara.
- HATEMİ, H., SEROZAN, R., ARPACI, A. (1991). Eşya Hukuku. İstanbul.
- HELVACI, S. (2013). Gerçek Kişiler (5. b.). İstanbul.

- KAĞITCIOĞLU, M. (2023). Mezarlık ve Defin Kamu Hizmeti. *Türk İdare Dergisi*, (498), 215-244.
- KAPLAN, İ. (1992). Belediye ve İl Özel İdarelerine Ait Gayrimenkuller Üzerinde Bankalar Lehine Kurulan İpotekler ve Bunların Paraya Çevrilmesinde Ortaya Çıkabilecek Hukuki Sorunlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(3), 187-191.
- KAMAN, N. (2024). Kamu Malları (N. KAMAN, Editör). *İdare Hukuku (Güncelleştirilmiş 9. b.)*, 491-529. Ankara.
- KILIÇOĞLU, A. M. (2021). *Eşya Hukuku*. Ankara.
- KÖPRÜLÜ, B., KANETİ, S. (1982-1983). *Sınırlı Aynî Haklar (Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. b.)*. İstanbul.
- MEMİŞ, E. (2017). *Demokratik ve Sosyal Hukuk Devletinde İdare ve İdare Hukuku (Güncellenmiş 2. b.)*. İstanbul.
- NOMER, H. N., ERGÜNE, M. S. (2019) *Eşya Hukuku (Gözden Geçirilmiş 7. b.)*. İstanbul.
- OĞUZMAN, M. K., ÖZ, M. T. (2021). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1 (Güncellenip Genişletilmiş 19 b.)* İstanbul.
- OĞUZMAN, M. K., SELİÇİ, Ö. OKTAY ÖZDEMİR, S. (2024). *Eşya Hukuku (Güncellenmiş ve Eklmeler Yapılmış 25. Bası'dan Tıpkı 26. b.)*. İstanbul (*Eşya*).
- OĞUZMAN, M.K., SELİÇİ, Ö., OKTAY ÖZDEMİR, S. (2024). *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler) (Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 22 b.)*. İstanbul (*Kişiler*).
- OLGAÇ, S. (1975). *İçtihatlarla Türk Medenî Kanunu Şerhi (3. b.)*. Ankara.
- ÖZTÜRK, D. (2018). Hukukta Çocuk Kavramı. (Z. MEREY, Editör). *Çocuk Hakları (Güncelleştirilmiş ve Geliştirilmiş 3. b.)*, 17-42. Ankara.
- SAPANOĞLU, S. (2021). *Kamu Orta Malları Mera Yaylak ve Kışlaklar (1. b.)*. Ankara.
- SARIKAYA, M. (2023). *İrtifak Sözleşmesi (1. b.)* İstanbul.
- SİRMEN, A. L. (2020). *Eşya Hukuku (8. b.)*. Ankara.
- SÖYLER, İ. (2005). *Devlet Mallarını Kamu Finansmanı Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara (*Devlet Malları*).
- SÖYLER, İ. (2011). *Kamu Malları Teorisi Açısından Devletin Hüküm ve Tasarrufundaki Yerler*. *Sayıştay Dergisi*, (83), 57-68 (*Kamu Malları*).
- ŞİMŞEK, S. (2013). *Kamu Malları Teorisi Açısından Arazi ve Arsa Düzenlemesi İşlemleri Yargıtay ve Danıştay Kararları Işığında Bir Değerlendirme*. *Adalet Dergisi*, (46), 242-273 (*Kamu Malları Teorisi*).
- ŞİMŞEK, S. (2014). *Kamu Mallarının Özel Mülkiyete Konu Olmaması İlkesinin Mülkiyet Hukukuna Yansımaları*. *Sayıştay Dergisi*, (92), 93-115 (*Mülkiyet Hukuku*).
- TAN, T., BAYAZIT, B. (2023). *İdare Hukuku (Güncelleştirilmiş 11. b.)*. Ankara.
- TEKİNAY, S. S. (1994). *Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar (Eşya Hukuku II/3)*. İstanbul.
- TOKAT, H. (2016). *Türk Hukukunda Mezarlıklar*. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(2), 153-212.

ÜNAL, M. (2021). Sınırlı Aynî Haklar (1. b.). Ankara.

YAYLA, Y. (2010). İdare Hukuku. (2. b.). İstanbul.

YÜKSELTÜRK, İ. M. (1998). Kamu Malı Ormanlarımız. Sayıştay Dergisi, s. 1-6.

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi, T. 31.01.1997, E. 1996/66, K. 1997/7: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1997-7-nrm.pdf> (E. T. 01.05.2025).

YİBGK, T. 16.11.1968, E. 1968/6, K. 1968/14: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

YHGK, T. 23.01.2002, E. 2002/11-2, K. 2002/18: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

YHGK, T. 12.10.2009, E. 2009/354, K. 2009/434: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 05.05.2025).

YHGK, T. 29.03.2024, E. 2021/465, K. 2023/269: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 21.08.2025).

YHGK, T. 03.12.2008, E. 2008/717, K. 2008/722: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E. T. 13.05.2025).

Y. 4. HD, T. 21.06.2010, E. 2009/11856; K. 2010/7482: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 16.05.2025).

Y. 8. HD, T. 12.05.1994, E. 1993/4823, K. 1994/6756: <https://khyk.kazancihukuk.com/> (E. T. 26.05.2025).

Y. 14. HD, T. 23.05.2014. E. 2014/2718, K. 2014/6764: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 10.05.2025).

İnternet Kaynakları

Antalya Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Birimler_Mevzuat%2FMezarl%C4%B1klar_%C5%9Eube_M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC_%C3%87UEH_14042017.pdf (E. T. 05.05.2025).

Bursa Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Yönetmeliği <https://www.bursa.bel.tr/yonetmelikler> (E.T. 12.08.2025).

Denizli Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Yönetmeliği <https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/file/Yonetmelik/Mezarl%C4%B1klar%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf?v11> (E. T. 05.05.2025).

Düzce Belediye Başkanlığı Mezarlıklar Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği https://duzce.bel.tr/zl_site/dosya/icerik/38/93-mezarliklar-mud-calisma-yonetmeli.pdf (E. T. 18.05.2025).

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 19.05.2025).

İzmir Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Mezarlık ve Defin Hizmetleri Yönetmeliği
https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/23.12.2013%2014_36_47_201110311529_28.pdf (E. T. 05.05.2025).

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğü Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik <https://www.kocaeli.bel.tr/mezarliklar-sube-mudurlugu-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik.html> (E. T. 17.05.2025).

Mersin Büyükşehir Belediyesi Cenaze ve Defin Hizmetleri Yönetmeliği Yönetmelik <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/64179> (E. T. 18.05.2025).